

พระธาตุแดนใต้: ประวัติศาสตร์ พุทธศิลปกรรม
และการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
THE RELIC-ENSHRINING PAGODAS IN SOUTHERN THAILAND:
HISTORICAL BUDDHIST ART AND
CULTURAL TOURISM MANAGEMENT

¹พระมหาสมปอง ฐานิสโร

¹Phramaha Sompong Thanisaro,

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Sompong_th@gmail.com

Received December 25, 2021; Revised February 12, 2022; Accepted March 20, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการศึกษาประวัติศาสตร์ ความเชื่อและความสำคัญของพระธาตุแดนใต้ 2) เพื่อศึกษารูปแบบทางพุทธศิลปกรรมของพระธาตุแดนใต้ 3) เพื่อศึกษาเส้นทางและกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาของพระธาตุแดนใต้กับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และ 4) เพื่อศึกษาการจัดการแหล่งเรียนรู้เชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมพระธาตุแดนใต้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 12 รูป/คน นำเสนอผลการวิจัยเชิงพรรณนา ผลการศึกษา พบว่า 1) พระธาตุแดนใต้ : ประวัติศาสตร์พุทธศิลปกรรมและการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จากการศึกษาสรุปผล คือ (1) พระบรมธาตุนครศรีธรรมราชมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนานโดยมีตำนานและคัมภีร์ต่างๆอธิบายถึงประวัติการก่อสร้างและผู้ก่อสร้างที่ใกล้เคียงกัน คือ พระเจ้าศรีธรรมโศกราช (2) พระบรมธาตุไชยา เป็นพุทธเจดีย์แบบสมัยศรีวิชัย มีความเก่าแก่ สันนิษฐานว่า สร้างขึ้นในราว พ.ศ.1200 มีความสำคัญมาก คือ เป็นที่บรรจุพระสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าและส่วน

¹ อาจารย์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ต่างๆ ของพระบรมธาตุ สร้างด้วยฝีมือช่างสมัยศรีวิชัย เป็นศิลปกรรมชั้นยอดเยี่ยมมีอายุนับพันปี นักวิชาการสันนิษฐานว่า มีอายุประมาณพุทธศตวรรษที่ 14 ในสมัยอาณาจักรศรีวิชัย เจริญรุ่งเรือง (3) พระมหาธาตุวัดเขียนบางแก้ว เป็นพระมหาธาตุเจดีย์ที่เก่าแก่ของจังหวัดพัทลุง ในเชิงประวัติศาสตร์ของการสร้างพระมหาธาตุวัดเขียนบางแก้ว สันนิษฐานว่า พระยากรุงทอง แห่งกรุงสทิงพาราณสี เป็นผู้สร้าง 2) รูปแบบทางพุทธศิลปกรรมของพระธาตุแดนใต้ พระธาตุแดนใต้ทั้ง 3 องค์ได้แก่ พระบรมธาตุนครศรีธรรมราช รูปแบบทางพุทธศิลปกรรมแบบสมัยศรีวิชัย พระบรมธาตุไชยา เป็นพุทธเจดีย์แบบสมัยศรีวิชัยและพระมหาธาตุวัดเขียนบางแก้ว เป็นเจดีย์รูปแบบศิลปศรีวิชัย 3) เส้นทางและกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาของพระธาตุแดนใต้กับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พระธาตุแดนใต้ทั้ง 3 องค์ ได้แก่ พระบรมธาตุนครศรีธรรมราช พระบรมธาตุไชยา และพระมหาธาตุวัดเขียนบางแก้ว เป็นศูนย์รวมแห่งพลังศรัทธาของชาวภาคใต้ ชาวภาคใต้มีการแสดงออกซึ่งพลังศรัทธาที่มีต่อพระธาตุแดนใต้ผ่านทางประเพณีวัฒนธรรมหรือกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง กับพระธาตุแดนใต้ เช่น การแสดงความเคารพสักการบูชาพระธาตุแดนใต้ การอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมแก่ชนรุ่นหลัง เช่น ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ สารทเดือนสิบ สงกรานต์ ดังนั้น พระธาตุแดนใต้ จึงเป็นศูนย์กลางของความสำเร็จในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและศรัทธาของชาวภาคใต้อย่างแท้จริง 4) การจัดการแหล่งเรียนรู้เชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมพระธาตุแดนใต้ พระธาตุแดนใต้ทั้ง 3 องค์ ได้แก่ พระบรมธาตุนครศรีธรรมราช พระบรมธาตุไชยาและพระมหาธาตุวัดเขียนบางแก้ว ได้จัดการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมโดยการส่งเสริมให้มีการศึกษาค้นคว้าเป็นแหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญของพระธาตุทั้ง 3 องค์

คำสำคัญ : พระธาตุแดนใต้, ประวัติศาสตร์, พุทธศิลปกรรม, การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

Abstract

The objectives of this research included: 1) to study the history, beliefs and significance of pagodas in southern Thailand; 2.) to study the Buddhist art patterns of pagodas in southern Thailand; 3) to study Buddhist routes and activities of pagodas in southern Thailand and promotion of cultural tourism; and 4) to study the management of historical and cultural learning sources of pagodas in southern Thailand. It was a qualitative research by studying documents and interviews with 12 key informants including monks and laymen. The research results were descriptively presented. The results of the study were as follows. 1) The pagodas in southern Thailand: history, Buddhist art and cultural tourism management, the results of the study showed that: (1)

Nakhon Si Thammarat relic-enshrining pagoda has been in a long history with various legends and scriptures explaining the similar history of construction and builders i.e. King Sri Thammasokrat; (2) Phra Borommathat Chaiya is a Buddhist pagoda in the Sriwichai period. It was an ancient pagoda presumably built around 1200 B.E. It is very important as it has contained the relics of the Lord Buddha and various parts of the pagoda were built by craftsmen in the Sriwichai period. It is a great artwork with thousands years of age. Scholars assumed that it was built around 14th century of Buddhist era in the prosperous reign of Sriwichai. (3) Phra Mahathat Wat Khian Bang Kaeo, it is an ancient pagoda of Phatthalung Province. In the history of the creation of Phra Mahathat Wat Khian Bang Kaeo, it is assumed that Phraya Krunghthong of the city of Varanasi was the creator. 2) The patterns of Buddhist art of pagodas in southern Thailand, the three pagodas in southern Thailand include: Phra Borommathat Nakhon Si Thammarat with the pattern of Sriwichai Buddhist art; Phra Borommathat Chaiya is a Sriwichai type pagoda; Phra Mahathat Wat Khian Bang Kaeo is a pagoda with Sriwichai art pattern. 3) The routes and Buddhist activities of the pagodas in southern Thailand and the promotion of cultural tourism, all the three pagodas in southern Thailand including Phra Borommathat Nakhon Si Thammarat, Phra Borommathat Chaiya and Phra Mahathat Wat Khian Bang Kaeo are the centers of faith among the southern people. The southern people express their faith towards the pagodas through culture, tradition and activities related to the pagodas including worshipping the pagodas, conserving and inheriting tradition and culture towards younger generations such as enshrining robes around the pagodas, offering food to monks for conveying merits to the spirits of ancestors, and water festivals. The pagodas in southern Thailand are, thus, centrally significant in cultural tourism promotion and genuine faith among the southerners. 4) Historical and cultural resources management in southern Thailand, all the three pagodas in southern Thailand including Phra Borommathat Nakhon Si Thammarat, Phra Borommathat Chaiya and Phra Mahathat Wat Khian Bang Kaeo have organized cultural learning by promoting the study of the three pagodas as significant historical resources.

Keywords : Pagodas in Southern Thailand, History, Buddhist Arts, Cultural Tourism Management

บทนำ

การเปลี่ยนวัฒนธรรมให้กลายเป็นสินค้าตามระบบทุนนิยมจึงมีความเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมธุรกิจการท่องเที่ยว ทำให้พระธาตุสำคัญประจำจังหวัดในภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดสุราษฎร์ธานี พระบรมธาตุนครศรีธรรมราชและพระธาตุ วัดพระเขียนจังหวัดพัทลุง ทั้ง 3 แห่งรวมเป็นพระธาตุแดนใต้ครั้งสมัยอาณาจักรศรีวิชัย ถูกนำเสนอในบทบาทและแนวคิดใหม่ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว ควบคู่ไปกับประเด็นการอนุรักษ์พระธาตุเจดีย์ในแดนใต้ ภายใต้การควบคุมดูแลของกรมศิลปากร จนถึงองค์กระดานานาชาติ เช่น UNESCO ในการตั้งเกณฑ์แหล่งโบราณสถานเพื่อขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก เป็นการเพิ่มคุณค่าและมูลค่าทางวัฒนธรรมของแต่ละเมืองที่เป็นเมืองเก่าในศรีวิชัย ซึ่งเอื้อประโยชน์แก่การอนุรักษ์และพัฒนาด้านการจัดการท่องเที่ยวเป็นสำคัญ เกิดปรากฏการณ์ทั้งการผลิตซ้ำพระธาตุเจดีย์สำคัญในระดับท้องถิ่นด้วยการนำรูปแบบพระธาตุเจดีย์สำคัญมาเป็นแบบสร้างครอบองค์เดิม และความไม่เข้าใจนัยยะของประโยค“สุภาพสตรีห้ามเข้า”ในรั้วล้อมพระธาตุเจดีย์

จากการคาดการณ์ขององค์การการท่องเที่ยวโลก (UNWTO) ในปี 2020 จะมีนักท่องเที่ยวทั่วโลกกว่า 1,600 ล้านคน แสดงให้เห็นว่าแหล่งท่องเที่ยวในแถบประเทศอาเซียนมีแนวโน้มการเติบโตและส่งผลกระทบต่อการแข่งขันในธุรกิจท่องเที่ยวที่มีแนวโน้มจะรุนแรงมากขึ้นในอนาคตด้วยศักยภาพและความเข้มแข็งของประเทศไทยที่รองรับการท่องเที่ยวที่หลากหลายทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจด้านการท่องเที่ยวต้องเริ่มเตรียมความพร้อมและปรับตัวเพื่อรองรับการเปิดเสรีด้านการท่องเที่ยวและการหาจุดเด่นที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยวที่เน้นประสบการณ์และการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในการดึงดูดนักท่องเที่ยวอาเซียนที่สามารถเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้นดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจัดเป็นประเภทการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งของประเทศไทยที่มีศักยภาพและถือเป็นจุดเด่นที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวจากกลุ่มประเทศอาเซียนได้อย่างดีและในส่วนของกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย 4 จังหวัดประกอบด้วย จังหวัดชุมพร จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดพัทลุง ถือได้ว่าเป็นกลุ่มจังหวัดที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมและอารยธรรมที่โดดเด่นและมีเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มพื้นที่จำนวนมาก เช่น พระบรมธาตุไชยาพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติชุมพรศูนย์การเรียนรู้เงาะป่าซาไกพัทลุงและพระบรมธาตุนครศรีธรรมราชนอกจากนี้ยังมีกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตในแต่ละจังหวัดอีกด้วยแต่การท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทยนี้ก็ยังมีความอ่อนหลายด้านทำให้ไม่สามารถใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาได้เต็มศักยภาพเช่นขาดการสร้างสรรค์กิจกรรมและบริการใหม่ๆ ที่สามารถเพิ่มความน่าสนใจในการท่องเที่ยวและขาดระบบการจัดการที่เป็นเอกภาพในการ

จัดการการท่องเที่ยวที่เป็นเอกภาพทำให้อยู่ในภาวะเสี่ยงในการแข่งขันในกับภูมิภาคอื่น ๆ ของไทยและประเทศเพื่อนบ้านในกลุ่มประชาคมอาเซียน

ความสำคัญการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และเชิงวัฒนธรรมในรูปแบบโครงการวิจัย 4 โครงการ คือ 1) การศึกษาประวัติศาสตร์ ความเชื่อ และความสำคัญของพระธาตุแดนใต้ 2) รูปแบบทางพุทธศิลป์ของพระธาตุแดนใต้ 3) การศึกษาเส้นทางและกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาของพระธาตุแดนใต้กับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และ 4) การเสริมสร้างเครือข่ายการอนุรักษ์พระธาตุแดนใต้

การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของกลุ่ม 4 จังหวัดในภาคใต้ของประเทศไทยเพื่อสร้างความเข้มแข็งด้านการท่องเที่ยวให้กับกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทยทั้ง 4 จังหวัดให้เป็นไปตามแผนพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย พ.ศ.2557-2560 ที่ต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอารยธรรมศาสนาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมชุมชนซึ่งเป็นการขยายฐานการท่องเที่ยวโดยเลือกสถานที่ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของแต่ละจังหวัดมาเชื่อมโยงเป็นโปรแกรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวรวมทั้งการเพิ่มขึ้นของจำนวนนักท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในพื้นที่กลุ่ม 4 จังหวัดในภาคใต้ของประเทศไทย

ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญของพระธาตุสำคัญในภาคใต้ ดังกล่าวว่าสมควรศึกษาวิจัยและรวบรวมข้อมูลไว้อย่างเป็นระบบ เพราะที่ผ่านมาเรื่องพระธาตุมีการศึกษาจำกัดอยู่เฉพาะในเชิงประวัติศาสตร์และศิลปกรรมเท่านั้น ไม่ได้ครอบคลุมถึงด้านความเชื่อ วัฒนธรรมและการวิเคราะห์คุณค่าและความสัมพันธ์ของพระธาตุที่มีต่อชุมชนในฐานะสัญลักษณ์พลังศรัทธาของผู้คน เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ในเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ของพระธาตุแดนใต้ เพื่อนำเสนอเป็นรูปแบบการจัดการแหล่งเรียนรู้เชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมพระธาตุแดนใต้ อันจะนำมาซึ่งความเข้าใจและความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของพระธาตุแดนใต้ ของประชาชนในภาคใต้ และประชาชนทั่วไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการศึกษาประวัติศาสตร์ ความเชื่อ และความสำคัญของพระธาตุแดนใต้
2. เพื่อศึกษารูปแบบทางพุทธศิลปกรรมของพระธาตุแดนใต้
3. เพื่อศึกษาเส้นทางและกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาของพระธาตุแดนใต้กับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
4. เพื่อศึกษาการจัดการแหล่งเรียนรู้เชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมพระธาตุแดนใต้

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ขั้นตอนการศึกษาข้อมูล ได้แบ่งตามแหล่งข้อมูล ดังนี้
 - 1.1 ศึกษาค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูลจากตำรา หนังสือ เอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระธาตุแดนใต้
 - 1.2 ศึกษาค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูลจากงานวิจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระธาตุแดนใต้
2. ขั้นตอนการสัมภาษณ์ ในขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์ความคิดเห็นจากท่านผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้เกี่ยวกับพระธาตุแดนใต้ ในพื้นที่ศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดพัทลุง จำนวน 12 รูป/คน
3. ขั้นตอนการประมวลผลและเรียบเรียง เป็นขั้นตอนสุดท้ายซึ่งเป็นการนำข้อมูลจากขั้นตอนต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น มาทำการวิเคราะห์ประมวลผล เรียบเรียง และสรุป เพื่อเขียนงานวิจัยให้ถูกต้องและตอบวัตถุประสงค์ที่ต้องการทราบต่อไป

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง“พระธาตุแดนใต้ : ประวัติศาสตร์ พุทธศิลปกรรมและการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม”ประวัติศาสตร์ของพระธาตุแดนใต้ จากการศึกษาประวัติศาสตร์ของพระธาตุแดนใต้ สามารถสรุปผลการศึกษา โดยแยกสรุป ได้ดังนี้

1. พระบรมธาตุนครศรีธรรมราช จากการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของพระบรมธาตุนครศรีธรรมราช พบว่า พระบรมธาตุนครศรีธรรมราช มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนาน โดยมีตำนานและคัมภีร์ต่าง ๆ อธิบายถึงประวัติการก่อสร้างและผู้ก่อสร้างที่ใกล้เคียงกัน เช่น ตำนานพระธาตุเมืองนครศรีธรรมราช เล่าว่า พระญาศรีธรรมมาโคกราช ตั้งเมืองนครศรีธรรมราชมหานคร บนหาดทรายชลรอบ หรือหาดทรายแก้ว แล้วให้สร้างพระธาตุเจดีย์ เมื่อศักราชได้ 1098 ปี ส่วนคัมภีร์พระนิพนพานโสทร ฉบับศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้ วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช อธิบายว่า พระเจ้าศรีธรรมมาโคกราช เป็นผู้สร้างพระบรมธาตุเจดีย์พร้อมกับสร้างเมืองนครศรีธรรมราช โดยสรุป จากตำนานต่างๆ ก็ดี จากหนังสือคัมภีร์ต่างๆ ก็ดี ยังไม่สามารถอ้างอิงหรือยืนยันได้อย่างชัดเจนว่า ใครเป็นผู้สร้างพระบรมธาตุนครศรีธรรมราชและสร้างขึ้นในสมัยใด หากแต่อ้างอิงจากตำนานที่เล่าขานสืบต่อกันมา

2. พระบรมธาตุไชยา จากการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของพระบรมธาตุไชยา พบว่า พระบรมธาตุไชยา เป็นพุทธเจดีย์แบบสมัยศรีวิชัย มีความเก่าแก่ สันนิษฐานว่า สร้างขึ้นในราว พ.ศ.1200 เศษ พระบรมธาตุนี้มีความสำคัญมาก ประการแรก คือ เป็นที่บรรจุพระสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า ประการที่สอง ส่วนต่างๆของพระบรมธาตุ สร้างด้วยฝีมือช่างสมัยศรีวิชัย เป็นศิลปกรรมชั้นยอดเยี่ยมที่จะหาที่ไหนไม่ได้และเป็นของเก่าที่มีอายุนับพันปี นักวิชาการสันนิษฐานว่า มีอายุประมาณพุทธศตวรรษที่ 14 ในสมัยอาณาจักรศรีวิชัยเจริญรุ่งเรือง อย่างไรก็ตาม ยังไม่ปรากฏประวัติการสร้างและผู้สร้างที่ชัดเจน

3. พระมหาธาตุวัดเขียนบางแก้ว จากการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของพระมหาธาตุวัดเขียนบางแก้ว พบว่า พระมหาธาตุวัดเขียนบางแก้ว เป็นพระมหาธาตุเจดีย์ที่เก่าแก่ของจังหวัดพัทลุง จากประชุมพงศาวดารภาคที่ 15 พงศาวดารเมืองพัทลุง ของหลวงศรีวรวัตร (พิณ จันทโรจวงศ์) กล่าวว่า กุมารและนางเลือดขาวก็พาสมัคพรรคพวกขึ้นช้างพรายคชวิไชยมณฑล หมอเฒ่าแก่นมันคงควาญช้างพังตลับ หมอเฒ่าสีเทพควาญไปทางทิศอีสานพระเกิด ก็ตั้งพักอยู่ ณ บางแก้ว แต่นั้นมาก็เรียกกุมารนั้นว่า “พระยา” ครั้นนั้นนางเลือดขาวยกเอาทรัพย์สร้างพระพุทธรูปและอุโบสถไว้ที่ตำบลสทังวัดหนึ่ง เดียวนี้ก็เรียกว่า “วัดสทังใหญ่” แต่รกร้างมานานแล้ว ฝ่ายพระยากุมารก็เอาทรัพย์ทำวิหารและพระพุทธรูปแล้วจึงจารึกลงไว้ในแผ่นทองคำเป็นตำนานให้ชื่อว่า “วัดเขียนบางแก้ว” อีกอารามหนึ่ง และวันพฤหัสบดี เดือน 8 ขึ้น 5 ค่ำ ปีกุน เอกศก พ.ศ.1482 (จ.ศ.301) ที่จะตั้งพระเจ้าพระยากรุงทองก็ทำพระมหาธาตุและก่อพระเชตุพนวิหารขึ้นพร้อมกันทั้ง 3 อาราม

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง“พระธาตุแดนใต้ :ประวัติศาสตร์ พุทธศิลปกรรมและการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” สรุปผลการวิจัยเรียงตามวัตถุประสงค์ ได้ดังนี้

1. ประวัติศาสตร์ของพระธาตุแดนใต้ พบว่า พระธาตุแดนใต้มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนาน ผู้วิจัยจักแยกอภิปราย ดังนี้

1.1 วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารเดิมเรียกว่าวัดพระบรมธาตุ เป็นพระอารามหลวงชั้นเอกชนิดวรมหาวิหาร และมีอายุการก่อสร้างเก่าแก่ โดยมีความสำคัญทางศาสนามาแต่โบราณ อีกทั้งมีโบราณสถานที่สำคัญของประวัติศาสตร์ทางโบราณคดีและศาสนา

วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารหรือที่ชาวนครเรียกว่าวัดพระธาตุโบราณสถานสถานที่ศักดิ์สิทธิ์และเป็นมิ่งขวัญชาวเมืองนครศรีธรรมราชตลอดจนพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย สัญลักษณ์ของจังหวัดนครศรีธรรมราชที่รู้จัก กันแพร่หลายก็คือ พระบรมธาตุเจดีย์ ซึ่งตั้งอยู่ภายในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร เนื่องจากเป็นที่บรรจุ พระบรมสารีริกธาตุของ

พระพุทธเจ้า ปัจจุบันกรมศิลปากรได้ประกาศจดทะเบียนวัดพระมหาธาตุเป็นโบราณสถาน นับเป็นปูชนียสถานที่สำคัญที่สุดแห่งหนึ่งของภาคใต้

พระบรมธาตุเจดีย์เป็นเจดีย์สถาปัตยกรรมแบบล้านนา มีจุดเด่นที่ยอดเจดีย์ ซึ่งหุ้มด้วยทองคำแท้ จากความเชื่อ เล่าสืบต่อกันมาว่าองค์พระธาตุประกอบด้วยทองรูปพรรณ และของมีค่ามากมายจรดปลายเจดีย์ ซึ่งสิ่งของมีค่า เหล่านี้พุทธศาสนิกชนนำมาถวายแด่องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพื่อให้ตนได้พบกับนิพพาน จากคำขวัญประจำ จังหวัดเมืองประวัติศาสตร์ พระธาตุทองคำ ชื่นฉ่ำธรรมชาติ แร่ธาตุอุดม เครื่องถมสามกษัตริย์ มากวัดมากศิลป์ ครบสิ้นทั้งปวศิความว่า พระธาตุทองคำ จึงหมายถึง ยอดเจดีย์ทองของพระบรมธาตุนั่นเอง และหากใครต้องการ ชมยอดพระธาตุสี่ทองเหลืองอร่ามอย่างใกล้ชิด มีบริการกล้องส่องทางไกลให้ใช้บริการสนนราคาแล้ว แต่ตกลง กันว่าจะขึ้นชมความงดงามนั้นนานเพียงใด ด้วยความมีชื่อเสียงและศักดิ์สิทธิ์ของพระบรมธาตุเจดีย์ ดึงดูดให้ผู้คน จากทั่วสารทิศ แวะมากราบไหว้ขอพรคู่ไปกับพิธีปฏิบัติอีกอย่างหนึ่ง คือ การนำผ้าขึ้นธาตุ ตามตำนานเชื่อว่า หากใครได้นำผ้าขึ้นธาตุ และบนขอพรใน เรื่องใด จะขอให้หายเจ็บหายไข้ ขอให้ได้ลูก ขอเรื่องงาน การเรียน สิ่งนั้นก็จะเป็นจริงดังหวัง มีเรื่องเล่าว่า มีชายคนหนึ่งประสบอุบัติเหตุเดินไม่ได้ รักษาเท่าไรก็ไม่หาย สุดท้ายพ่อแม่ไม่รู้จะทำอย่างไร จึงมาบนและนำผ้าขึ้นธาตุที่พระบรมธาตุ ขอให้ลูกหายจากอาการป่วยและหากหายจะให้มาบวชที่วัดพระธาตุ ในไม่ช้าชายหนุ่มคนดังกล่าว ก็หายวันหายคืน จนกลับมาเดินได้เป็นปกติในทุกปีช่วงวันมาฆและวันวิสาขบูชา จะจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุซึ่งถือเป็นงาน บุญประจำปีที่มีผู้คนจากทั่วสารทิศมาร่วมสร้างบุญกุศลที่ยิ่งใหญ่นี้ความ มหัศจรรย์อย่างหนึ่งของ องค์พระบรมธาตุ คือ องค์พระธาตุจะไม่มีเงาทอดลงพื้นไม่ว่าแสงอาทิตย์จะส่องกระทบไปทางใด ซึ่งยังไม่มี ใครหาคำตอบ ได้ว่าเป็นเพราะอะไร จากความมหัศจรรย์นี้ ท.ท.ท. จึงให้เจดีย์นี้เป็น 1 ใน unseen Thailand ของเมืองไทย นอกจากพระบรมธาตุแล้วเจดีย์องค์เล็กที่รายล้อมรอบองค์พระธาตุมากมาย เป็นสิ่งที่แปลกตาแก่นักท่องเที่ยว ที่ได้พบเห็น เจดีย์นี้เรียกว่า องค์เจดีย์บริวาร ซึ่งมีทั้งหมด 149 องค์เจดีย์บริวาร คือ เจดีย์ที่ลูกหลานบรรพบุรุษได้สร้างไว้สืบต่อกัน มาเรื่อย ๆ เพื่อบรรจุอัฐิของญาติผู้ล่วงลับไปแล้วโดยอธิษฐานว่าขอให้ญาติของตนได้มาเกิด ในศาสนา ของพระพุทธองค์อีกครั้งในภพหน้า นอกจากความมหัศจรรย์ของพระธาตุไร่เงาแล้ว เจดีย์บริวารที่เรียงราย ล้อมรอบองค์พระบรมธาตุเป็นสิ่งมหัศจรรย์ซึ่งเราไม่ค่อยได้เห็นจากที่ใดเช่นกัน (กระทรวงวัฒนธรรม,2563)

1.2 วัดพระบรมธาตุไชยา หรือชื่อเต็มว่าวัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร ตั้งอยู่ในเขตตำบลเวียง อำเภอไชยา เป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดราชวรมหาวิหาร เดิมเป็นวัดราษฎร์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ โปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาต ให้ยกฐานะเป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ เมื่อปี พ.ศ.2491 มีนามว่า "วัดพระธาตุไชยา" และต่อมาได้โปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาต ให้เลื่อนฐานะขึ้นเป็นพระอาราม

หลวงชั้นเอก ขนิตราชวรมหาวิหาร และพระราชทานนามว่า "วัดพระบรมธาตุไชยา" เมื่อปี พ.ศ.2500 วัดพระบรมธาตุไชยาเป็นวัดโบราณไม่ปรากฏหลักฐานทางเอกสารแน่ชัดว่าสร้างขึ้นเมื่อใด เดิมเคยปรักหักพังรกร้างมาระยะหนึ่ง จนกระทั่งได้มีการบูรณะในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ระหว่างปี พ.ศ. 2439-2453 มีโบราณสถานและโบราณวัตถุที่สำคัญคือ "พระบรมธาตุไชยา" พระบรมธาตุไชยาเป็นเจดีย์ทรงปราสาทเรือนธาตุมีฐานเป็นรูปกากบาท มีมุขทั้ง 4 ด้าน สูงจากฐานถึงยอดประมาณ 24 เมตร ตั้งอยู่บนฐานบัวลูกแก้วรูปสี่เหลี่ยม ตกแต่งด้วยเสาดิถีผนัง ขนาดทางด้านทิศตะวันออกถึงทิศตะวันตก ยาว 13 เมตร ขนาดทางด้านทิศเหนือถึงทิศใต้ ยาว 18 เมตร ส่วนฐานอยู่ต่ำกว่าผิวดิน ปัจจุบันทางวัดได้ขุดบริเวณฐานโดยรอบกว้าง และลึกประมาณ 1 เมตร เพื่อให้เห็นฐานเดิม ส่วนบนของบัวลูกแก้วสี่เหลี่ยม มีลักษณะเป็นฐานทักษิณ ที่มีทั้ง 4 ประดับด้วยสอปจำลอง ตรงกลางฐานเป็นรูปบัวลูกแก้วอีกชั้นหนึ่งรองรับเรือนธาตุทรงจตุรมุข มุขด้านหน้าทางด้านทิศตะวันออก มีบันไดทางขึ้นไปมัสการพระพุทธรูปภายในองค์เจดีย์ได้ ผนังเรือนธาตุก่ออิฐไม่สอปูน ลดหลั่นกันขึ้นไปถึงยอด มุขอีกสามด้านที่บ หนือมุขเป็นซุ้มหน้าบันประดับลายปูนปั้น รูปวงโค้งคล้ายเกือกม้าเรียกว่า กุฑู หนือเรือนธาตุมีลักษณะเป็นหลังคาซ้อนกันขึ้นไป 3 ชั้น โดยการจำลองย่อส่วนอาคารเบื้องล่างลดหลั่นกันขึ้นไป แต่ละชั้นประดับด้วยสอปจำลองที่มุมทั้งสี่ และตรงกลางด้านหนือซุ้มหน้าบัน รวมจำนวนสอปจำลองชั้นละ 8 องค์ ทั้งหมด 3 ชั้นเป็นจำนวน 24 องค์ถัดขึ้นไปเป็นส่วนยอดซึ่งซ่อมแปลงครั้งใหญ่ในรัชสมัยสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยขยายส่วนยอดให้สูงขึ้นเริ่มตั้งแต่บัวปากกระบัง ซึ่งเป็นดอกบัวบานขนาดใหญ่ องค์กระบังเป็นรูปแปดเหลี่ยม ถัดขึ้นไปเป็นบัลลังก์ต่อด้วยฉัตรแปดเหลี่ยม 5 ชั้น บัวกลุ่ม และปลียอดหุ้มทองคำ หนือปลียอดประดับฉัตรหุ้มทองคำหนัก 82 บาท 3 สลึง ต่อมาถูกขโมยลักไป ทางวัดจึงจัดทำขึ้นใหม่ด้วยทองวิทยาศาสตร์ วัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร เป็นวัดที่สร้างมานานและเก่าแก่มาก จากหลักฐานน่าจะจะเป็นสมัยอาณาจักรสุวรรณภูมิเชื่อมต่อกับอาณาจักรศรีวิชัย ซึ่งได้รับเอาพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน และจากปรากฏหลักฐานของโบราณวัตถุ โบราณสถาน หรือศิลปวัตถุ ที่ยังปรากฏอยู่ในปัจจุบัน ทำให้ทราบว่าวัดพระบรมธาตุไชยาเป็นวัดที่เก่าแก่ และผ่านกาลเวลามายาวนานหลายยุคหลายสมัย โดยการรับเอาอารยธรรมของอาณาจักรต่าง ๆ มา ซึ่งสามารถสันนิษฐานได้จากโบราณสถาน โบราณวัตถุที่หลงเหลืออยู่ในปัจจุบัน ซึ่งมีปรากฏอยู่หลายสมัย อันแสดงถึงความเจริญ และความเสื่อม บางครั้งทิ้งร้างไปแล้วฟื้นฟูขึ้นใหม่ในพื้นที่เดียวกัน

1.3 วัดเขียนบางแก้ว วัดพัฒนาตัวอย่างปี พ.ศ.2533 ตั้งอยู่เลขที่ 42 บ้านบางแก้ว หมู่ที่ 4 ตำบลจองถนน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง มีชื่อเรียกกันมาหลายชื่อซึ่งเป็นไปตามกาลเวลา อาทิ วัดพระธาตุบางแก้ว วัดตะเขียนบางแก้ว วัดบางแก้ว แต่ตามประวัติศาสตร์และพงศาวดารมีชื่อเรียกขานกันว่า “วัดเขียนบางแก้ว” ซึ่งอยู่ทางทิศใต้ของโคกเมืองมีคลองบางหลวง หรือคูเมืองกั้นกลาง ในบรรดาวัดเก่าแก่ในจังหวัดพัทลุงถือว่าวัด

เขียนบางแก้วเป็นวัดเก่าแก่ที่สุดมีอายุกว่า 1,000 ปี สร้างขึ้นในสมัยอาณาจักรศรีวิชัย (พุทธศตวรรษที่ 13-14) ตามตำนานเรื่องเล่าพื้นเมืองหลาย ๆ ตำนาน เช่น ตำนานเพลาวัด ได้กล่าวถึงวัดเขียนบางแก้วไว่ว่านางเลือดขาวเป็นผู้สร้างวัดนี้ โดยได้จารึกเรื่องราวการก่อสร้างลงบนแผ่นทองคำที่เรียกว่า เพลาวัดกล่าวไว้ว่าวัดเขียนบางแก้ว สร้างเสร็จเมื่อปี พ.ศ. 1492 ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 1493 เจ้าพระยาภูมรกับนางเลือดขาวได้อัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุจากเกาะลังกามาบรรจุไว้ในพระมหาธาตุเจดีย์ หรือตามตำนานการสร้างวัดเขียนบางแก้วของพระครูสังฆรักษ์ (เพิ่ม) กล่าวว่าพระยากรุงทอง เจ้าเมืองพัทลุงเป็นผู้สร้างวัดขึ้นเมื่อวันพฤหัสบดี เดือน 8 ขึ้น 5 ค่ำ ปีกุนเอกศก พ.ศ. 1482 (จ.ศ. 301) พร้อมกับสร้างพระมหาธาตุและก่อพระเชตุพนวิหาร ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาในปี พ.ศ. 1486 แต่ในทำเนียบวัดของจังหวัดพัทลุงของพระครูอริยสังวร (เอียด) อดีตเจ้าคณะจังหวัดพัทลุงกล่าวว่าวัดเขียนบางแก้วสร้างเมื่อ พ.ศ.1482

วัดเขียนบางแก้วได้รับการบูรณะครั้งใหญ่ 2 ครั้ง ตามประวัติศาสตร์ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ในสมัยอยุธยาตอนกลางเมืองพัทลุงเกิดสงครามกับพวกโจรสลัดมลายูอยู่ยงตะนะ (อยู่ยงตะนะคือกลุ่มโจรสลัดมาเลย์จากเมืองยะโฮร์ที่ตั้งอยู่ปลายแหลมมลายู) อยู่บ่อยครั้ง บางครั้งพวกโจรสลัดได้เข้ามาเผาทำลายบ้านเรือนราษฎรวัดวาอารามเสียหายเป็นจำนวนมาก จึงทำให้วัดเขียนบางแก้วชำรุดทรุดโทรม และเป็นวัดร้างในบางครั้ง จนเมื่อผู้คนสามารถรวมตัวกันได้และตั้งเมืองขึ้นใหม่ก็ได้ทำการบูรณะวัดขึ้นอีก ดังปรากฏในหนังสือกัลปนาวัตหัวเมืองพัทลุงในสมัยอยุธยา ได้กล่าวถึงการบูรณะวัดเขียนบางแก้วครั้งใหญ่ๆ 2 ครั้ง คือครั้งแรกในสมัยอยุธยาตอนกลางระหว่างปี พ.ศ. 2109-2111 ตรงกับแผ่นดินของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ผู้นำในการบูรณะวัดคือเจ้าอินบุตรปะขาวกับนางเป้า ชาวบ้านสะทัง ตำบลหวนโพธิ์ อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ ครั้งที่ 2 สมัยพระเพทราชา ตรงกับ พ.ศ. 2242 ผู้นำในการบูรณะปฏิสังขรณ์ คือพระครูอินทเมทาสีศรีญาณสาครบวรนนทราชจุฬามณีศรีอุปดิษเฐร คณะป่าแก้วหัวเมืองพัทลุง เมื่อท่านได้บูรณะแล้วจึงได้เดินทางเข้าไปยังกรุงศรีอยุธยา เพื่อขอให้สมเด็จพระวันรัตน์นำถวายพระขอพระบรมราชานุญาตให้ญาติโยมที่ได้ร่วมทำการบูรณะได้รับการเว้นส่วยสาอากรให้กับทางราชการ จึงก็ทรงกรุณาโปรดเกล้าฯตามที่ขอทุกประการ ด้วยเหตุจึงทำให้วัดเขียนบางแก้วกลายเป็นศูนย์กลางของคณะป่าแก้วในสมัยอยุธยา มีคณะขึ้นกับคณะป่าแก้วหัวเมืองพัทลุงทั้งในเมืองพัทลุง เมืองนครศรีธรรมราช เมืองสงขลา และเมืองตรัง เป็นจำนวนกว่า 290-298 วัด ครั้นเมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าครั้งที่ 2 เมื่อปี พ.ศ. 2310 วัดเขียนบางแก้วก็กลายเป็นวัดร้างอีกครั้ง ต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์วัดเขียนบางแก้วได้รับการบูรณะ ต่อมาอีกหลายครั้งจนปัจจุบันวัดเขียนบางแก้วก็มีความเจริญรุ่งเรืองเป็นศูนย์กลางของชุมชนที่สำคัญ

2. พุทธศิลปกรรมพระธาตุเด่นได้

2.1 พระบรมธาตุนครศรีธรรมราช เป็นพระบรมธาตุเจดีย์คู่บ้านคู่เมือง นครศรีธรรมราช มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาคู่กับการสร้างเมืองนครศรีธรรมราช จากตำนานและเอกสารต่างๆ ที่กล่าวถึงการสร้างเมืองนครศรีธรรมราชก็ล้วนผูกโยงไปถึงการสร้างพระบรมธาตุเจดีย์ด้วยเสมอ โดยอธิบายว่า ผู้สร้าง คือ พระเจ้าศรีธรรมมาศกราช สอดคล้องกับการศึกษาของประภัสสร ชูวิเชียร (2547) ที่ศึกษาเรื่อง พระบรมธาตุเจดีย์ นครศรีธรรมราชกับการวิเคราะห์ด้านประวัติศาสตร์ศิลปะ ผลจากการวิเคราะห์พบว่า สามารถคลี่คลายประเด็นปัญหาขององค์พระบรมธาตุเจดีย์ออกเป็น 3 ประเด็นใหญ่ ๆ คือ 1) องค์พระบรมธาตุเจดีย์ นครศรีธรรมราช ได้รับการสร้างขึ้นเป็นครั้งแรกในห้วงเวลาพุทธศตวรรษที่ 18 โดยได้รับอิทธิพลด้านรูปแบบจากเจดีย์ระดับ “มหาสถูป” ของลังกาในช่วงพุทธศตวรรษเดียวกันมาผสมผสานกับรูปแบบของสถาปัตยกรรมศิลปะศรีวิชัยที่พบในภาคใต้ของประเทศไทย การใช้รูปแบบของเจดีย์ในศิลปะลังกาผสมกับศิลปะในท้องถิ่นเช่นนี้ ได้พบตัวอย่างอยู่ในศิลปะพุกามในช่วงระยะเวลาใกล้เคียงกันด้วย ส่วนการซ่อมแซมองค์พระบรมธาตุเจดีย์และสิ่งก่อสร้างในอาณาบริเวณโดยรอบเชื่อว่าเกิดขึ้นในสมัยอยุธยาเป็นส่วนใหญ่ 2) เจดีย์รายทรงปราสาท ที่ตั้งอยู่บริเวณนอกระเบียงคดด้านทิศตะวันออกของพระบรมธาตุเจดีย์ นครศรีธรรมราช ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นแบบจำลองของพระบรมธาตุเจดีย์องค์เดิมในศิลปะศรีวิชัย แท้จริงแล้วเป็นเจดีย์รายที่สร้างขึ้นในสมัยอยุธยาตอนปลาย ราวพุทธศตวรรษที่ 22-23 และ 3) องค์พระบรมธาตุเจดีย์ตั้งแต่สมัยแรกสร้าง น่าจะมีฐานะเป็น “มหาสถูป” ที่ตั้งอยู่ภายนอกเมืองตามแบบของลังกา จนกระทั่งอยุธยาได้เข้ามามีบทบาทต่อเมืองนครศรีธรรมราชในพุทธศตวรรษที่ 19-20 จึงเปลี่ยนแปลงฐานะของพระบรมธาตุเจดีย์ให้เป็น “พระมหาธาตุ” ที่ตั้งอยู่ในใจกลางเมือง

2.2 พระบรมธาตุไชยา เป็นพุทธเจดีย์แบบสมัยศรีวิชัย มีความเก่าแก่สันนิษฐานว่า สร้างขึ้นในราว พ.ศ.1200 เศษ เป็นพระบรมธาตุที่มีความสำคัญมาก เพราะเป็นที่บรรจุพระสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า ถูกสร้างขึ้นด้วยฝีมือช่างสมัยศรีวิชัยมีอายุนับพันปี นักวิชาการสันนิษฐานว่า มีอายุประมาณพุทธศตวรรษที่ 14 ในสมัยอาณาจักรศรีวิชัย เจริญรุ่งเรือง สอดคล้องกับงานเขียนของสน บั้วสร้อย ที่อธิบายว่า พระบรมธาตุไชยา เป็นศิลปกรรมสมัยศรีวิชัยโดยแท้จริง ขนาดจากองค์พระวัดจากฐานที่อยู่ใต้ดินขึ้นไปจนถึงยอดสูง 24 เมตร ความกว้างของฐานองค์พระด้านตะวันออกและด้านตะวันตกยาว 13 เมตร ฐานด้านเหนือและด้านใต้ยาว 18 เมตร รูปร่างพระธาตุเป็นรูปมณฑป มีความเก่าแก่ประมาณว่า สร้างในราวปี พ.ศ.1200 เศษ

2.3 พระมหาธาตุวัดเขียนบางแก้ว เป็นพระมหาธาตุเจดีย์ที่เก่าแก่ของจังหวัดพัทลุง มีประวัติศาสตร์ ความเป็นมาและความสำคัญของชาวจังหวัดพัทลุง เป็นพระธาตุคู่เมืองพัทลุงมาตั้งแต่แรกสร้างเมืองพัทลุง สอดคล้องกับงานเขียนของเยี่ยมยง สุรกิจบรรหาร

ที่ได้กล่าวถึงเรื่องราวการสร้างพระมหาธาตุวัดเขียนบางแก้วไว้ว่า ศุภมัสดุ (จ.ศ.) 651 ศก ระกานักขัตริย์เอกศก จำเดิมแต่แรกตั้งเมืองพัทลุง ครั้นเมื่อตั้งพระวัดเขียน วัดสทิง และสทิง พระ คณะสามป่าแก้วอนุโลม เป็นหัวเมืองสทิงพระ อนึ่งเมืองพัทลุงเมื่อแรกแต่เดิมนั้น สทิง พระเป็นเมืองกรุงพาราณสีและเจ้าพระญาสทิงพระนั้นชื่อ เจ้าพระญากรุงสทิง ตั้งแต่นั้นตราบ เท้าพระพุทธรูปได้ 500 ปี อยู่ ณ บางแก้ว ครั้นวันพฤหัสบดี เดือน 8 ขึ้น 5 ค่ำ กุนเอกศก จ.ศ.361 ม.ศ.921 จึงเจ้าพระยากรุงทอง ณ สทิง ทำพระมหาธาตุ ณ สทิงบริบูรณ์พร้อมทั้ง 3 อาราม และก่อเป็นเขตพนทั้ง 3 อาราม

3. การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

3.1 วาสิกา แสนคำ กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการเคลื่อนไหวของ ผู้คนที่เกิดขึ้นจากปัจจัยกระตุ้นทางวัฒนธรรม เช่นการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา การ เดินทางท่องเที่ยวเพื่อชื่นชมศิลปวัฒนธรรมประเพณี เทศกาล การเข้าเยี่ยมชมอนุสรณ์สถาน การเดินทางเพื่อศึกษาเข้ามาศึกษาขนบธรรมเนียมความเชื่อที่สืบทอดติดต่อกันมาของชุมชน ท้องถิ่น ตลอดจนความเชื่อทางศาสนา โดยการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีประโยชน์ทั้งทาง เศรษฐกิจ คือ ผลการดำเนินการท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ต่อเงินตราต่างประเทศที่ได้รับ จากหน่วยงานต่าง ๆ และทางสังคมและวัฒนธรรม ช่วยเผยแพร่เอกลักษณ์ของท้องถิ่นให้เป็น ที่รู้จักกว้างขวางขึ้นทั้งในประเทศและต่างประเทศ (วาสิกา แสนคำ, 2545:34)

3.2 เสรี วังสไพจิตร ได้กล่าวว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็น ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีคุณค่ายิ่ง และต้องอนุรักษ์ไว้การที่จะพัฒนา เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องคำนึงถึงหลัก 3 ประการ คือ 1) สิ่งที่น่าท่องเที่ยว คาดหวังจะได้รับ เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ และสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ ของไทย 2) สิ่งที่น่าสนใจชมชื่นคาดหวัง เช่น มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ มีความภาคภูมิใจ ในศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น และ 3) สิ่งที่ได้รับผิดชอบ และบริหารจัดการแหล่ง ท่องเที่ยวคาดหวัง เช่น ใช้งบประมาณน้อย ช่วยอนุรักษ์ ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม จัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานให้พอเพียงและเหมาะสมในแหล่งท่องเที่ยว และบริเวณใกล้เคียง เช่น ร้ายจำหน่ายอาหาร และเครื่องดื่ม ร้านขายของที่ระลึก และ สินค้าพื้นเมือง สถานที่พักผ่อน ป้ายสื่อความหมาย การรักษาความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยว และดูแลความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยว (เสรี วังสไพจิตร, 2559 :172)

สรุปได้ว่า หลักการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมคำนึงถึงสิ่งที่ นักท่องเที่ยวคาดหวัง สิ่งที่น่าสนใจชมชื่นคาดหวัง และสิ่งที่ได้รับผิดชอบ และบริหารจัดการ แหล่งท่องเที่ยวคาดหวังเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวโดยคำนึงถึง การอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเป็นหลัก

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยและคณะได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลและรวบรวมเอกสารต่าง ๆ ของพระธาตุแดนใต้ในจังหวัดนครศรีธรรมราช (พระบรมธาตุนครศรีธรรมราช) จังหวัดสุราษฎร์ธานี (พระบรมธาตุไชยา) และจังหวัดพัทลุง (พระมหาธาตุเจดีย์วัดเขียนบางแก้ว) จนได้ทราบข้อมูลที่ครบถ้วนได้องค์ความรู้ที่สำคัญ ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและหน่วยงานที่เข้ามารับผิดชอบในการจัดงานมีการเปลี่ยนแปลง ทำให้รูปแบบการจัดงาน รวมถึงการถ่ายทอดเอกลักษณ์ ศิลปะ วัฒนธรรม และความเป็นอยู่มีการเปลี่ยนแปลง และคลาดเคลื่อนจากอดีต ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีแหล่งให้ นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และรับรู้ข้อมูลที่ถูกต้องถึงงานประเพณีที่จัดขึ้น

2. นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีความต้องการในด้านบุคลากรมากที่สุด โดยเน้นที่การให้บริการนักท่องเที่ยวของบุคลากรในพื้นที่เป็นสำคัญ เนื่องจาก นักท่องเที่ยวมีความต้องการให้คนในพื้นที่ให้บริการด้วยความสุภาพและเป็นมิตร คนในพื้นที่ให้คำแนะนำและตอบข้อซักถามได้อย่างชัดเจนและคนในพื้นที่มีความรู้เกี่ยวกับงานประเพณี

3. วัด โดยเจ้าอาวาส ซึ่งเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของชุมชน และเป็นเจ้าของพื้นที่ที่ตั้งของพระธาตุแดนใต้ทั้ง 3 องค์ จะต้องเป็นศูนย์กลางของการประสานเชื่อมโยงกับทุกฝ่ายในทุกประเด็นเพื่อใช้วัดเป็นศูนย์กลางการศึกษาเรียนรู้ของการอนุรักษ์และถ่ายทอดองค์ความรู้หรือภูมิปัญญาเกี่ยวกับประเพณีพิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระธาตุแดนใต้ เพื่อให้ชุมชนและสังคมชาวพุทธทั่วไปได้ตระหนักถึงความสำคัญของพระธาตุแดนใต้ที่มีต่อชาวพุทธ

เอกสารอ้างอิง

- ประภัสสร ชูวิเชียร. (2547), *พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชกับการวิเคราะห์ด้านประวัติศาสตร์ศิลปะ*, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ประภัสสร ชูวิเชียร. (2547), 5 *มหาเจดีย์สยาม*. กรุงเทพฯ : มิวเซียมเพรส,
- วาลิกา แสนคำ. (2545), *การพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่*. รายงานผลงานวิจัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เสรี วงษ์ไพจิตร. (2559), *วิวัฒนาการการท่องเที่ยวของโลกและของประเทศไทย*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- https://www.mculture.go.th/young/ewt_news.php?nid=541&filename=index
ออนไลน์ เข้าถึงเมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2563.

